

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼ Ի ԳՐՈՑ ԲԱՐՈՒԱՌ

Գործն. Բերականոնութիւն գրաքար լեզուի. յօրի. մից է. Թ. Թովմասյան. Բ ստպ. Վեհապետիկ 1907. էջ 389, գիծ՝ ֆր. 2:

Ազգային ինքնուրոյնութեան մէկ նշանակն է Լեզուն: Տառաւոր մեր մէջ կենդանի է այն գաղափարը՝ թէ ամէն հայ անհատ պէտք է գիտնայ հայերէնը. և վասն զի մեր արդի աշխարհաբար լեզուն իրեն հիմ ունի Գրաբարը, այն լեզուն որով կը գրէին մեր նախնիք, և վասն զի այդ լեզուով գրուած են մեր նախնեաց Մատենագրութիւնքը և Թարգմանութիւնքը՝ այդ պատճառաւ անհրաժեշտ է որ ամէն ինքնանմանաչ հայ անհատ, գրաբարը, եթէ ոչ գրելու՝ գեթ հասկնալու կարողութեան մէջ ըլլայ:

Ազգին մէջ տպուած են Գրաբար լեզուի բազմատեսակ փերականութիւններ. վերջին կատարելագործուած Ոնով հրատարակուածն եղաւ «Առաջին քայլ»ը ի Հ. Թադէոս Վ. Թովմասեանէ, որուն երկրորդ տպագրութիւնը եղաւ այս տարի. բոլոր ուսուցիչք որոնք իրենց առաջնորդ ընտրած են «Առաջին քայլ»ը ապահով մէկ տարուան մէջ կրցած են աշակերտաց այնքան Գրաբար սովորեցնել՝ որ անոնք կարենան հասկնալ նախնեաց Մատենագրութիւնքը. և այդ է արդէն աշակերտաց և գրելու հեղինակին նպատակը և ի զօր: Գրելու մասին աւելի մանրամասն տեսնելու մը տուած ըլլալու համար կը հրատարակենք Խոհանրի տեսութեանց մի մասը՝ արտատպելով Միւսիսիոսի—Ախպար օրագրէն (1907 Ապրիլ 7/20. Թիւ 4448.

Հ. Թովմասեան «Առաջին քայլ»ը պարզ քերականութիւն չէ, — ինչ որ խորհրդով արուած անունը կ'իմացնէր. — գրաբար լեզուի ընդհանրան մ'է այն, որ քերականութիւնն ալ իր մասն ունի: Միակ հատորի մէջ՝ «քերականութիւն, հրահանգ, հաւաքածոյ» կանոնաւոր դասընթացքի մը այս անհրաժեշտ միջոցներն ամփոփել և ընծայել ուսուցչին և ուսանողներուն, ա՛տ հեղինակին բուն նպատակն է: Հարկ է զայն ալքէ անցնել՝ համոզուելու համար թէ ինչքան խնամով հետեւած է իր նախարարական յայտանք ծրագրին: Գիւրգմբուրնէի ոճ, մասին զիս անմասնաժամ աստիճանական մեծութիւն, և զայս փարեհու շղթայաման կապ մը կը տեսնես քերականական մասին մէջ, ուստի ոչ կարեւոր կանոն մը զարտ

մնացի է և ոչ անկարեւորեցու խոսք կ'ըլլայ, և ասով հանդիմ. գրքին միւս լրացուցիչ մասերու երրորդն հաւելի կրնայ ըստիլ: Գրաբար քերականութեան դասընթացք մը ասիկէ նուազ համառօտութիւն չի տանիր: Կ'ըմբռնեմ թէ Լուրի բանասիրութեան աղեւ, այսպիսի դասագիրք մը ինչ ինչ փերականութիւններէ գեթ համարել կարելի չէ, մասնաւոր զորն իր ամբողջութեան մէջ նկատուող, բայց ասոնց հակակշիռ նորութիւններն ու զիտարար անդադարմութիւններն անբազաւելի գրուածքներն են անոր գրական արժեքին, որ կ'երեւի յատկապէս հռոմէներու և բայերու կազմակերպութեանց և ուղղադրութեան բաժնին մէջ: Իր մէկ տառաւորութիւնն ալ հրահանգներուն մէջ է, որոնք գրաբարի վարժութեան առատ և ստիճանաւոր միջոց մ'ընծայելէ զատ, նպատակ ունին մանկան միտքը զարգացնել, սիրքը կրթել, ճաշակն ազնուացնել՝ մեծ մարդկանց բարոյակց խօսքերով:

Հ Ա Յ Կ Ա Կ Ա Ն Օ Ր Օ Ր

Berceuse Arménienne pour Piano, à Daniel Varoujan. (Գիմիլ 15 Rue Bab-Sidra, Alexandrie. գին՝ ֆր. 1.50):

Մուրատ — Ռափայէլեան վարժարանի նախկին աշակերտներէն Պ. Գառնիկ Գըլքեան որ Լոզանի մէջ երաժշտութեան կը հետեւի՝ իր անդրանիկ երկերը ի լոյս կ'ընծայէ. առաջինը վալս մը, որ շուտով կը սպարի և հիմա *Berceuse Arménienne pour Piano* (Հայկական օրօր): Արեւելեան մեղամաղձոտ շեշտը որ այնքան զօրաւոր ազգած է պատանի երաժշտին սրտին՝ դուրս կը ցալայ իր մտքէն և որ օտար երաժիշտներէ կը գնահատուի և նոյն իսկ կ'առաջարկուի թոյլատրել որ բողոքական ժողովարանի մէջ այդ եղանակով երգեն իրենց մէկ աղօթքը:

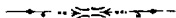
Պ. Գըլքեան շատ լաւ մտածումն ունեցիւ է այս «Հայկական օրօր»ը վարուածին նուիրել, անոր՝ որ արցունքով և վրէժով տարիներէ ի վեր Հայ կեանքը երգած է: Ու վարուածն յիտ լսելու զայս՝ 8 Ապրիլ՝ սա տողերով քաջակերելու զգած է պատանի երաժիշտը:

... Ահ ո՞րքան արտուծ էր իրզգ, ո՞րքան ազնիւ և զիգեցիկ: Որհնեմ ըլլաւ, սիրելի՛ Գառնիկ, որ զոնկ վայրկեան մը պատճառ եղար զիս սա անողորմ իրականութիւնը զուր քայլու, որ օրօրով քնադոցիք վիրաւոր կուտակցութիւն, արթնցնելով սրտի մէջ շատեղի փառկած ծրագրերի և զգացումներու աշխարհը. որ եկար տրամօրէն արտապնել զիս, ալիքնոցիք շղերուս ստեղծելու կարողութիւնը, և երգել ալիքներուն մէջ զիս ի.

ընդունելով ծովուն այն լուսապայծառ անդունդը՝ ուր մար-
գրիտները կ'օրօրօրին և բոլորտեղ լուսեղէն ծաղիկներով
հանգաբարօրէն կը ծաղկին . օրհնեալ ըլլա՛ս, սիրելի՛
Գառնիկ...:

Մեզի կը մնայ յաջողութիւն մաղթելով
քաջալերել Պ. Գլըճեանը որ ապագային
թէ՛ մեզի և թէ Եւրոպացւոյն երգէ վըշ-
տերով խոցուած հայ կեանքը:

Հ. Մ. ՊԱՏՈՒԲԱՆ

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԻՔ

Ի ՄԱՆ

ՊՕՂՈՍԻ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Ճրագ և խունկ վառեցան դազողիդ
շուրջ. աղօթքներ երգեցին. և կարծես թէ
դու չե՛ս լսեր անգամ, այնչափ լուռ ես,
անշարժ, անձայն:

Այնչափ ժամանակներէ ի վեր՝ մե-
ռելոց համար երբեմն հուր և զոհ կը մա-
տուցանէին. մերթ պտուղներ ու քաղցրա-
համ ուտելիք կը դնէին գերեզմանին վրայ՝
հաւատալով որ մեռեալն պիտի ճաշակէ
զանոնք:

Խունկ կը ծխեն, ճրագներ կը վառեն.
մեռելական սեռւ իթութիւնն փարատելով՝
թէ քաղցրաբոյր ինչիկն մոխրով՝ աչքերդ
չլացնելու համար:

Մերթ գուսանք ու պարիկներ կ'եր-
գէին, կը պարէին: Որպէս ուրախութեան
հանդէսի մը՝ շեփոր, թմբուկ, փանդիոն
կը նուագէին:

Եւ կը վառին ճրագներ. և սրբագործ
կրակը, պաշտելին ի հնուան ի յաւետ և
ամեն կրօնի, կը գալարէ իւր վրայ և կը
հալի իւր վրայ խոնկն՝ սփռելով պատ-
կառելի, խորհրդաւոր և մտայնոյզ բոյր
մը... խոնկի բոյր, անոր կը կարօտի
աղօթքն վերանալու համար...:

Եւ այժմ ջերմանոցի գեղանի՝ այլ վա-
ղանու ծաղիկներ կը դնենք դազողիդ,
հազակոյտիդ վրայ: Միւր էր թէ երիցուկի
ափ մը հունտ ցանէի հողիդ վրայ...:

*

Ողբերգակ տեսարան, որ կատարեցիր
դերդ այս աշխարհի վրայ: Եւ միթէ դերդ
աղէ՛կ կատարած ըլլալուդ համար է քեզ
նուիրած փունջս, որ տօգոյն ու դալկա-
հար՝ կ'երևիս զոցուած վարագոյրին ծայ-
րէն բանալով...:

— « Բա՛հ հոս արգանդ արգասաւոր
« վայրի ծականց ու խոտերու: Զիւնէն,
« մորկէն ալ, ինչպէս կ'իգիչ արեւն՝ կեանք
« կ'առնուն ասոնք:

« Ես պիտի ինամեմ անոնց արմատ-
« ներն: Աստուծոյ ինձ բաժին թափած
« անձրեւէն խնայելով՝ տապին պիտի ու-
« ռոգեմ զանոնք: Գիտես թէ որչափ կը
« սիրեմ վայրի ծաղիկներն, Պիտի գրա-
« դիմ. այս ալ իմ հաճոյքս, իմ գործս
« պիտի ըլլայ:

« Նըբահիւս թիթեռնիկներ պիտի թռըց-
« նեմ. — հոտ մ'ալ յատկապէս գիշերն
« աշխատութեանդ ժամանակ պիտի խըր-
« կեմ ես՝ գայ ճրագիդ զոհէլ ինքզինքն:
« Բզզող ճճիւնք պիտի ստեղծեմ. ա-
« նոնց սերմն ալ ձմրան — կենդանի մար-
« ցոյց անտեսանելի — գուրգուրանոց պիտի
« ծածկեմ, պահեմ:

« Որչափ զբաղում ունիմ. — յաւիտե-
« նական անանց ժամանակն ինչո՞վ պիտի
« անցանէ:

« Ալ գարշանք չ'եմ զգար: Եւ կը զար-
« մանամ իսկ թէ ես ալ ինչպէս կը սոս-
« կամ կը գարշիմ եղբ' տեսակ տեսակ
« որդերէ՛ որոնք անբաժան ընկերներս են
« ալ...: Իմ մարմնոյս վրայ կը գրկեմ
« զանոնք. հիմայ խայթերնին համբոյր է,
« թոյններնին կաթ ու մեղր »:

*

— Խօսէ՛ ինձ ո՛վ հոգի, խօսէ՛. մխի-
թարութիւն մը տուր ինձ:

— « Պիտի շողեմ, պիտի պտտիմ. ա-
« ռանց մրսելու, առանց հոգնելու, առանց
« անջրպետ զգալու: Պիտի գամ, պիտի
« երևիմ. գիշերն երազիդ, արթնութեանդ՝
« բոլորովին տարբեր մտածմանց մէջ, ու-
« բախութեան կամ տրտմութեան մէջ ե-